

Quicksan sociale veiligheid Grote Markt, Melkmarkt, Rodetorenplein

Carolien van den Handel
Tobias Woldendorp

Quicksan sociale veiligheid Grote Markt, Melkmarkt, Rodetorenplein

Amsterdam, 7 juli 2005

Carolien van den Handel
Tobias Woldendorp

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
	Vraagstelling onderzoek	3
	Plangebied en studiegebied	3
	Uitgangspunten	4
	De aanpak	4
	Leeswijzer	5
2	Beoordeling Voorlopig Ontwerp	6
2.1	Positieve punten	6
2.2	Risico's en aanbevelingen	10
2.3	Advies algemeen	15
3	Quickscan en VER	17
	Bijlagen	19
Bijlage 1	Toelichting criteria sociale veiligheid	20
Bijlage 2	Deelnemers schouw en workshop	22
Bijlage 3	Bestudeerde documenten	23
Bijlage 4	Sociale Veiligheidsparagraaf Grote Markt	24
Bijlage 5	Visualisaties analyse en aanbevelingen	29

1 Inleiding

De gemeente Zwolle heeft besloten om de binnenstad op een aantal punten grondig te verbeteren. In augustus 2004 is daartoe het Ontwikkelingsprogramma Binnenstad 2015 vastgesteld. De herinrichting van de as Grote Markt - Maagjesbolwerk is het eerste grote herinrichtingproject dat binnen het kader van het Binnenstadsprogramma wordt uitgevoerd.

Een van de doelen van de herinrichting is, naast verfraaiing en verbetering van de openbare ruimte, de relatie tussen Grote Markt, Melkmarkt en Rodetorenplein te versterken en de verbinding tussen deze as en de (rest van de) binnenstad (Diezerstraat e.o.) te verbeteren. Het hele plangebied zal autoluw worden.

De gemeente wil, vóór zij tot definitieve uitvoeringsplannen komt, inzicht hebben in het effect van de plannen op de sociale veiligheid in het gebied. Zij heeft DSP-groep gevraagd een quickscan sociale veiligheid uit te voeren op het plangebied. Voor u ligt het resultaat van deze quickscan.

Vraagstelling onderzoek

De centrale vraagstelling voor het project is:

Welke veiligheidsrisico's doen zich voor in en om het plan voor de herinrichting van Grote Markt, Melkmarkt en Rodetorenplein, en welke alternatieven en oplossingen kan men hiervoor bedenken, rekening houdend met de fase waarin het ontwerp verkeert.

Voor de Grote Markt, waar op het moment van opdrachtverlening geen aanpassingen in het ontwerp meer mogelijk waren, wil dat zeggen dat alternatieven en oplossingen zijn gezocht op het gebied van beheer, organisatie en communicatie.

Nieuwbouw Bankenlocatie en bouwblok Rodetorenplein maken onderdeel uit van het herinrichtingsgebied. De veiligheidsscan heeft echter geen betrekking op de bouwblokken zelf, maar wel op de veiligheidsrisico's die de ontwerpen kunnen hebben op de sociale veiligheid in de openbare ruimte.

Plangebied en studiegebied

Bij de beoordeling van de effecten die het ontwerp zal hebben op de sociale veiligheid in het plangebied, is ook de context van het gebied in de veiligheidsanalyse betrokken: het studiegebied. Een belangrijke reden om naar de context te kijken is om mogelijke verplaatsingseffecten in beeld te houden. Zowel van plangebied op omgeving, als van de omgeving op het plangebied.

Het plangebied betreft de twee pleinen Grote Markt en Rodetorenplein, met de verbindende Melkmarkt. De bouwblokken Bankenlocatie en Rodetorenplein maken deel uit van het plangebied.

Het studiegebied wordt begrensd door: in het noorden de Buitenkant en de Nieuwstraat, in het oosten de Roggenstraat en de Ademhalingssteeg, in het zuiden de Voorstraat en in het westen het Maagjesbolwerk/kop Jufferenwal.

Uitgangspunten

Veiligheidsrisico's

In de quickscan zijn de sociale veiligheid en de verkeersveiligheid onderzocht. Wat betreft de sociale veiligheid is zowel de objectieve- als de subjectieve veiligheid in het onderzoek betrokken. De objectieve veiligheid betreft de feitelijke, strafbare criminaliteit zoals inbraak, diefstal, tasjesroof, zakkenrollerij, vandalisme en geweld. Bij de subjectieve component gaat het om het gevoel van veiligheid, de beleving dus. Overlast wordt als apart aspect van veiligheid beschouwd.

Verkeersveiligheid betekent in het plangebied vooral toegankelijkheid, vanwege het autoluwe karakter. Wat de verkeersveiligheid betreft is daarom vooral onderzocht in hoeverre de plannen spanning genereren tussen toegankelijkheid en sociale veiligheid.

Wat betreft overige veiligheidsrisico's (brand, explosie, calamiteiten, etc.) is met de opdrachtgever afgesproken dat deze in de analyse beperkt blijven tot het onderzoeken van de toegankelijkheid van het gebied voor nood- en hulpdiensten. De externe veiligheid is in de quickscan niet meegenomen.

De aanpak

De quickscan is uitgevoerd op het Voorlopig Ontwerp (VO) voor het gehele plangebied en het Definitief Ontwerp (DO) voor de Grote Markt.

De ontwerpen voor de Bankenlocatie en het bouwblok Rodetorenplein zijn niet gescand; wel is onderzocht wat de effecten van het ontwerp van beide bouwblokken is op de sociale veiligheid in de openbare ruimte. Voor de Bankenlocatie is daarvoor gebruik gemaakt van het DO en voor het bouwblok Rodetorenplein is het concept PvE gebruikt.

Gezien de fase waarin het ontwikkelingsproces zich bevindt, is overeengekomen dat de quickscan voor de Grote Markt vooruit zal lopen op die voor Melkmarkt en Rodetorenplein, en een iets ander karakter zal hebben. Dit tempoverschil is tot uiting gekomen in een notitie Grote Markt, die al op eerdere datum –11 mei 2005- aan de opdrachtgever is aangeleverd.

De onderhavige rapportage bevat de analyse en aanbevelingen van Melkmarkt en Rodetorenplein. De notitie Grote Markt is als bijlage in de rapportage opgenomen.

Voor de uitvoering van de opdracht zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- bestudering van beschikbare (plan)documenten (zie bijlage 3);
- een schouw in het studiegebied (voor deelnemers zie bijlage 2);
- een gesprek met de brandweer;
- visualisaties van analyse en aanbevelingen op tekening, ten behoeve van de workshop (zie bijlage 5);

- een workshop met betrokkenen bij/in het plangebied (voor deelnemers zie bijlage 2). Tijdens de workshop zijn ook de resultaten en aanbevelingen voor de Grote Markt gepresenteerd.

Op grond van de bevindingen is een conceptrapportage opgesteld die in week 24 aan de opdrachtgever is overlegd. De reacties hierop zijn in de voor u liggende, definitieve versie van de rapportage verwerkt.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van de quickscan uiteengezet. Allereerst worden de sterke kanten belicht van de huidige situatie en van het VO. In een volgende paragraaf worden de risico's beschreven die in het VO besloten liggen. Hierin zijn de al bestaande risico's betrokken voor zover zij niet door het VO worden opgelost.

De notitie voor de Grote Markt is als bijlage 4 opgenomen.

De resultaten van de schouw en van de workshop zijn niet apart beschreven maar integraal in de rapportage opgenomen.

De oorspronkelijke vraag van de gemeente was het uitvoeren van een Veiligheidseffectrapportage (VER). De gemeente wilde met het herinrichtingsproject Grote Markt, Melkmarkt, Rodetorenplein als pilot, ervaring met de VER opdoen. Toen na overleg is besloten het uitvoeren van een VER om te zetten in een quickscan, gezien het stadium waarin de plannen zich reeds bevonden, kreeg dit leerdoel een andere plaats in het traject. Het leerdoel werd niet overboord gezet, maar in een meer impliciete vorm meegenomen. In de rapportage zijn als afsluiting enkele opmerkingen geplaatst die aan dit leerdoel tegemoet komen.

In de Bijlagen is een toelichting op de gehanteerde veiligheidscriteria opgenomen, is een lijst te vinden van de betrokkenen bij schouw en workshop en is een overzicht gegeven van de bestudeerde documenten.

2 Beoordeling Voorlopig Ontwerp

In dit hoofdstuk wordt de analyse en de beoordeling van het VO beschreven. De analyse is uitgevoerd op grond van het bestudeerde documentatiemateriaal en aan de hand van schouw en tekeningen. Voor de beoordeling zijn de veiligheidscriteria toegepast, zoals in bijlage 1 beschreven. De analyse-resultaten en een eerste aanzet voor mogelijke veiligheidsmaatregelen zijn tijdens de workshop met betrokkenen besproken. De resultaten van de workshop zijn in de tekst verwerkt.

Op 10 mei werd een schouw gehouden in het studiegebied. In de tweede helft van de middag, bij fris maar droog en soms zonnig weer. Grote Markt, Melkmarkt en Rodetorenplein vormen nu drie gescheiden gebieden. De Grote Markt heeft de potentie om weer de uitstraling van het stedelijk centrum te vormen, maar oogt op dit moment wat rommelig. De Melkmarkt heeft vooral uitstraling van een parkeerstraat. Door de breedte van de markt, en de geparkeerde auto's bestaat weinig relatie tussen de noord- en zuidzijde. Het heeft meer het karakter van een doorgangsroute dan van een verblijfsgebied. Het Rodetorenplein oogt als een onbestemd gebied, grotendeels leeg en verlaten, met wat rafelige randen in de overgangsgebieden naar de omliggende straten. Kwetsbaar in de onderbouw voor zaken, die het daglicht niet kunnen verdragen en gevoelig voor erosie-vandalisme. Maar het is toch ook een gebied met veel potentie, centraal gelegen in de binnenstad, met twee markante locaties in de vorm van een min of meer besloten pleingebied enerzijds en een toeloop naar een waterfront anderzijds. Met de herinrichting kan enorme winst worden behaald om het gebied weer kracht en allure te geven.

Onderstaand worden in paragraaf 2.1 en 2.2 vanuit de optiek van sociale veiligheid de positieve punten en de risicopunten van het VO uitgewerkt. Alle risicopunten en een aantal positieve punten zijn van aanbevelingen voor (extra) maatregelen voorzien.

In paragraaf 2.3 zijn enkele aanbevelingen opgenomen met een meer algemeen karakter; zij gaan in op andere dan de fysieke kanten van de herinrichting, maar vormen hierop wel een aanvulling.

2.1 Positieve punten

Het Voorlopig Ontwerp laat een aantal positieve punten zien. Het gaat zowel om sterke kanten van de huidige situatie, die in de herinrichtingsplannen behouden zijn, als om verbeteringen die in het VO zijn opgenomen. Sommige onderwerpen bieden aanknopingspunten voor aanvullende maatregelen. Deze zijn als aanbevelingen toegevoegd.

- Op de Grote Markt is veel informele sociale controle; door de voortdurende aanwezigheid van mensen en de oriëntatie van de gevels op het plein zijn er overdag en 's avonds veel sociale ogen. Volgens de politie doen zich op de Grote Markt dan ook weinig problemen voor.
- In het gebied van en rond de Grote Markt is camerabewaking ingevoerd; dit is goed aangegeven met borden.

Aanbeveling: De politie wil het cameratoezicht verder uitbreiden, de Melkmarkt en de Oude Vischmarkt in. Gezien de (nachtelijke) overlast en criminaliteit lijkt ons dit verstandig. We raden aan het cameratoezicht door te trekken tot bij de uitgaansgelegenheden aan de Jufferenwal.

- Voor de sociale veiligheid is het gunstig dat in het bouwblok Bankenlocatie en het bouwblok oostwand Rodetorenplein woningen zijn opgenomen. Dit betekent een toename van sociale ogen die zich op de openbare ruimte richten. Op het Rodetorenplein komt dit bovendien de veiligheid op de beide bushaltes, die nu buiten elk zicht liggen, ten goede.
- De variant van het Rodetorenplein met landtong is erg aantrekkelijk. Het biedt meer mogelijkheden voor grotere evenementen, zonder dat hinderlijke massaliteit ontstaat, met de veiligheidsrisico's van dien (zakkenrollen bijvoorbeeld). In deze variant is bovendien een verlaagde kade met zitgelegenheid gedacht, wat de aantrekkelijkheid van het gebied vergroot, ook als geen evenementen plaatsvinden. Voorkomen dient te worden dat het een onduidelijk verlaten gebied wordt, zonder uitstraling.
- In dit verband is het een goede keuze om de fietsbrug naar de Pannekoekendijk, hoek Katerdijk te realiseren. Ook dit zal tot meer mensen en meer levendigheid in dit gebied leiden. Daarmee wordt het Rodetorenplein als het ware meer in het plangebied getrokken met kans op informele controle op een doods gebied achter het Maagjesbolwerk.
- Op het Rodetorenplein, bij het Maagjesbolwerk is een ondergrondse, gratis en bewaakte fietsenstalling aanwezig. Deze is opengesteld tot 19.30 uur. Nu (nog) weinig gebruikt, maar van belang om straks fietsen van het plein en de aantakende straten af te kunnen houden en te communiceren dat ze hier kunnen stallen (en moegelijk meer, zoals onder toezicht naar de WC te gaan).

- De openbare bewaakte fietsenstalling die onder de Bankenlocatie wordt gerealiseerd met ca. 500 plaatsen betekent een verdere verbetering om de fietsen uit de openbare ruimte weg te krijgen.

Aanbeveling: zorg voor ruime openingstijden, ook in de avonduren. Stem de tijden van de bewaking/beheer hier ook op af.

Op het moment dat de fietsenkelder gereed is en voldoende extra aanbindmogelijkheden zijn gerealiseerd dient stevig te worden gehandhaafd.

Zodra extra fietsparkeren is geregeld moet goed gecommuniceerd worden dat en waar gratis en bewaakt gestald kan worden. Mogelijk dat op marktdagen kramen van belangrijke trekkers aan de kant van het Maagjesbolwerk geplaatst kunnen worden ter stimulering van het ondergronds stallen van fietsen.

- Het VO van de Bankenlocatie voorziet in een (invaliden)toilet in de fietsenkelder in de Bankenlocatie.

Aanbeveling: Zorg dat daarop goed zicht is vanaf plek van de bewaker van de fietsenkelder!

- De open bewegende waterlijn in het midden van de Melkmarkt is speels en aantrekkelijk. De locatie is goed gekozen, zo tussen de bomen in een autovrij gebied. Belangrijk voor succes is evenwel de mate van beheer. Stromend water in openbare ruimte is altijd kwetsbaar.

Aanbeveling: Standaard plusniveau beheer (vaker zwerfvuil uit water halen) en mogelijk zelfs de soort bomen hierop afstemmen: bomen als Robinia, berk en Gleditsia hebben klein blad, dat vanzelf wegwaait. Bomen met grotere bladeren (Plataan, Populier, Linde, Liquidambar etc.) zullen bij bladval sneller de goot verstoppen. Bij tussenplaatsen van nieuwe bomen zou hier rekening mee gehouden kunnen worden.

- Slechtzienden en blinden kunnen gebruik maken van de lijnafwatering. Zij gebruiken de stalen goten vaak als leidraad en dat gaat goed als er geen obstakels op de lijn gepland worden.

Aanbeveling: Stem met de Stichting Gehandicapten Overleg (of vergelijkbaar gremium) af hoe de route idealiter is en stem dit vervolgens ook af met de afdeling Vergunningen (terrassenbeleid). Als een afwatering tevens blindengeleidestrook kan zijn en de binnenkant van de goot de grens is van de terrassen sla je twee vliegen in één klap.

- De watergeul moet straks een hoogteverschil overbruggen van 2.00 meter. Voordeel is dat het water natuurlijk gaat stromen en alleen weer omhoog gepompt hoeft te worden. Maar dan moet het ook echt wel wat worden. Een goed voorbeeld is het watersysteem in Freiburg. Dat loopt tweezijdig langs de gevels op ongeveer een meter afstand. Daardoor ontstaat automatisch een zone tot waar waren gestald kunnen worden. Zeer attractief. Verspringing van de bomenrij op de Melkmarkt, zoals in het VO aangegeven, is aantrekkelijk omdat zo een levendig beeld ontstaat.

- Met de ontwikkeling van de Bankenlocatie zal het Casino verdwijnen naar een locatie bij de nieuwbouw van FC Zwolle, waarmee een aanjager van criminaliteit (gebruiken, dealen, e.d.) op een gevoelige centrale as in het centrum verdwijnt. Het hier al eerder verwijderde openbare toilet heeft al voor vermindering van problemen gezorgd. In de straat naast het Casino doen zich geen problemen voor; hiervoor zijn geen extra maatregelen nodig.

Aanbeveling: Handhaven tot het Casino wordt verplaatst.

- Het plaatsen van ondergrondse vuilcontainers voor bedrijven en bewoners op de kruising Melkmarkt/Steenstraat en aan het Rodetorenplein zal een enorme verbetering van de attractiviteit van het gebied betekenen. Daarmee zijn ook de risico's die nu worden gevormd door de her en der geplaatste rolcontainers en afvalbakken (omgooien, brandstichten, e.d.) verleden tijd. Per 01.01.06 zal dit zijn gerealiseerd. Het is dan niet langer toegestaan vuilcontainers en afvalbakken op straat te stallen. De ondernemers moeten dan in pandig voorzieningen hebben getroffen voor tijdelijke opslag. De gemeente biedt ondernemers die absoluut geen ruimte hebben een alternatief in de vorm van een netwerk van ondergrondse containers.

Aanbeveling: Tijdens de workshop werd het aantal vuilcontainers ter discussie gesteld. Hoewel zij zijn opgenomen in een totaal binnenstadsplan adviseren we toch te overwegen (een) extra container(s) in dit drukke gebied te plaatsen. Het beleid voorziet in een container op maximaal 75 meter afstand. Ons inziens is een iets fijnmaziger voorziening op deze locatie wenselijk. Zo niet, dan ontstaat opnieuw het risico op buiten plaatsen van afvalcontainers en van zwerfvuil. Dat legt extra druk op beheer en handhaving. Ook voor bewoners is een afstand van 75 meter overigens erg groot.

- Het huidige binnenstadsregiem met beperkte toegang voor auto's, gereguleerd met van twee kanten bedienbare pollers werkt uitstekend voor de nood- en hulpdiensten. Uitbreiding hiervan in verband met het verder autoluw maken van het plangebied vormt in principe geen probleem.
Aanbeveling: Tijdens de workshop is de plaatsing van de extra pollers ter sprake gekomen. Verschillende deelnemers bepleiten het oprekken van het gebied binnen de pollers. We kunnen hier volledig achter staan, gezien de doelstellingen van de herinrichting. Het plaatsen van pollers op de Jufferenwal en/of op de Buitenkant komt hieraan tegemoet. De bus kan de pollers bedienen en de route blijven volgen zoals nu het geval is. We bevelen aan de noordelijke poller niet aan de overzijde van het water te plaatsen, zoals ter sprake kwam, maar op de Buitenkant zelf. Dan houdt men het pollersysteem overzichtelijk binnen de Stadsgracht en kun je nog anticiperen op veranderingen van inzicht ten aanzien van laden en lossen binnen Nieuwstraat en Roggenstraat. De exacte locatie moet nader worden bepaald, aan de hand van het bereikbaarheidsplan, dat momenteel in ontwikkeling is.
- De taxistandplaatsen zijn naar buiten het pollergebied verplaatst. We vinden het een verstandig besluit om zich niet te laten verleiden tot het bieden van meer uitzonderingen op het autoluw-regiem dan absoluut noodzakelijk.
- De gemeente heeft het initiatief genomen om de ondernemers van de

nieuwe Bankenlocatie en aan de rest van de Melkmarkt om afspraken te maken over uithangborden, reclames etc. aan de gevels. Hierdoor zal de uitstraling van de Melkmarkt verder verbeteren. Een eerste overleg is reeds gepland. Het is de bedoeling dat op korte termijn bovendien actie zal worden ondernomen door de afdeling Toezicht en Handhaving. Alles ten dienste van de uniformiteit in relatie tot uitstraling.

- Het bouwblok Bankenlocatie heeft aan de zijde van de Melkmarkt een heldere, strakke rooilijn. Voor sociale veiligheid een zeer positief punt.
- De passage in de Bankenlocatie is goed gesitueerd in de looplijn vanuit de Luttekestraat.

2.2 Risico's en aanbevelingen

De verkeersafwikkeling van de binnenstad is nog in ontwikkeling. Zo bleek ook weer eens tijdens de workshop dat verkeerscirculatieplan en bereikbaarheidsplan nog in ontwikkeling zijn. Vanuit de optiek van sociale veiligheid en verkeersveiligheid zijn er evenwel in dit stadium zeker risico's te schetsen en hierop aanbevelingen te geven. Deze kunnen dan goed afgewogen met andere aspecten, teneinde in de beide genoemde plannen in te bedden.

- De bevoorrading gebeurt soms met grotere trucks met opleggers en anderszins grote vrachtwagens. Dat zijn er zo'n 9 à 10 per dag. Die zullen straks problemen kunnen opleveren met draaien en aanrijden in de nieuwe situatie als er markten zijn (tijdens vensteruren).

Tijdens de workshop kwam naar voren dat overwogen wordt om de rijrichting om te keren en de rijrichting van de laders en lossers vanaf het Maagjesbolwerk naar de Grote Markt te laten rijden. Dat laat onverlet dat binnen deze oplossing er op marktdagen een andere rijloper wordt gebruikt, dan op niet marktdagen.

Dat er geen eenduidigheid is vormt een risico. Het levert onduidelijkheid op voor de gebruikers van de verkeersruimte wanneer het verkeer de ene keer bovenlangs en de andere keer onderlangs rijdt. Dat roept snel 'burgerlijke ongehoorzaamheid' op. Zeker wanneer niet in voldoende mate in handhaving wordt voorzien.

Aanbeveling:

Kies voor een duidelijk regime op de Melkmarkt, waarbij onze voorkeur uitgaat naar het bundelen van laad-en losverkeer, nood- en hulpdiensten¹ en fietsers op een zuidelijk gelegen loper en voetgangers op een noordelijk gelegen loper. Op basis van permanentie en geen wisselingen! Samen met een duidelijke markering voor uitstalwaar van de winkels is er kans op een prettige evenwichtige openbare ruimte.

De verkeersveiligheid van de Grote Markt wordt door deze eenduidige oplossing ook verbeterd, doordat er (op marktdagen) minder verkeersmanoeuvres van bevoorradend verkeer zullen hoeven plaatsvinden.

Een andere oplossingsrichting om het grotere bevoorradingsverkeer te weren zou kunnen zijn om vanaf de grens van het autoluwe gebied de bevoorrading van de trucks over te slaan op kleinere wagens. In de binnenstad van Den Haag is hier in de jaren negentig in het Kern Gezond (DKG) gebied mee geëxperimenteerd.

Noot 1 De brandweer schat in dat door het verleggen van de bevoorradingsstrook naar de zuidzijde, er meer doorrijdruimte is voor brandweermaterieel, ook wanneer tijdens marktopstelling deze ladende en lossende vrachtwagens moeten passeren.

Voor de brandweerwagens dient, ook na de herinrichting, een vrije doorgang beschikbaar te zijn van minimaal 3,5 meter breed en 4 meter hoog.

- De regulering van het fietsfietsverkeer en het bevoorradingsverkeer op het Rodetorenplein kent dezelfde risico's ten aanzien van verkeersveiligheid als geschetst bij Melkmarkt en eerder bij de Grote Markt (manoeuvreren van grote wagens). Extra kanttekening hierbij is dat in het ontwerp er een vrij groot bestraat oppervlak is, met beperkte markering dat doorkruisbaar is voor vele gebruikers enerzijds en dat er anderzijds auto's ge-weerd moeten worden, daar dit onderdeel vormt van de autoluwe binnenstad.

Aanbeveling: Maak een natuurlijke scheiding tussen gebruiksruimte Rodetorenplein en verkeersruimte van het plein. Dat kan door bomen te plaatsen langs de busroute. Behalve duidelijkheid van stromen geeft dit ook enige mate van herbergzaamheid voor het verder winderige plein aan het water. Door het introduceren van een sterker gemarkeerde loper is het ook eenvoudiger om een pollersysteem minder pregnant in te voegen in het publieke domein. Het scheiden van gebruiks- en verkeersruimte op het plein (waardoor vrije oppervlakte wordt begrensd) pleit eens te meer voor het realiseren van de landtong.

- Ook is een onduidelijke open ruimte gecreëerd op de kruising Melkmarkt/Steenstraat. Hier ontstaat een open ruimte, die geen plein is en geen functie heeft. Het invullen van deze ruimte met fietsparkeren doet afbreuk aan het streven naar een overzichtelijk verblijfsgebied van hoge kwaliteit.

Aanbeveling: Onderzoek de mogelijkheid om het profiel met goot en bomen door te zetten tot er een smalle doorsteek overblijft voor langzaam verkeer; laat in het meest summiere scenario de waterlijn als goot doorlopen.

- Een derde gebied met veel vrije ruimte ontstaat aan de oostzijde van de Grote Markt, waar de Diezerstraat, de Oude Vischmarkt en de Ademhalingssteeg op de markt uitkomen. Hierdoor ontstaat veel ruimte voor het illegaal stallen van fietsen.

Aanbeveling: Dit is een goede lokatie om fietsaangbindmogelijkheden neer te zetten om de bezoekers te stimuleren aan het begin van het kernwinkelgebied al hun fiets te stallen (zie aanbeveling en verwijzing naar de Zutphense oplossing in de aanbevelingen in het DO Grote Markt in bijlage 4).

- Aan de verlaagde kade achter het Maagjesbolwerk wordt geblowd en alcohol gedronken. Deze plek, waar onder andere ook een bankje staat leent zich uitstekend voor activiteiten die men uit het zicht wil houden, een onprettige situatie, voor als je er wel moet zijn of langskomt. In de periode tussen schouw en rapportage zijn verbodsbordjes (alcoholgebruik) geplaatst.

Aanbeveling: Zeer goed handhaven en goed onderhouden. Indien de landtong wordt gerealiseerd, zal door een toename van langzaamverkeersstromen de sociale controle ter plekke verbeteren.

- Het Maagjesbolwerk is, door het fantasierijke metselverband dat is toegepast erg gemakkelijk opklimbaar, vooral aan de waterzijde, waar weinig sociale controle is. Inbraken via de balkons doen zich hier volgens de politie regelmatig voor.

Aanbeveling: Tref opklimbeperkende maatregelen, bijvoorbeeld onder de balkons, zodat men hier niet meer op kan. Breng (schrik)verlichting aan die de gevel van het gebouw aanlicht.

- Kruisend met de Melkmarkt (aan de zijde van het Rodetorenplein), noordzijde, loopt een zeer onaantrekkelijke donkere steeg, de Lauwer-mansgang, naar de Nieuwstraat. De steeg is licht krommend, zodat de uitgang niet in zicht is. Hier bevond zich ten tijde van de schouw de opslag van terrasmeubilair. Tevens verzamelplaats van zwerfvuil. Hoewel

bij de politie geen incidenten bekend zijn op deze locatie, leek het ons een zeer onveilige plek.

Aanbeveling: Onttrek de steeg aan de openbare ruimte door hem tweezijdig af te sluiten.

- Op de Melkmarkt zijn enkele plekken waar jongeren rondhangen. Hoewel zij volgens de politie weinig concrete incidenten veroorzaken, roepen zij bij passanten een gevoel van onbehagen op. Dit is met name het geval bij de Rabo-pinautomaat op de hoek van de Steenstraat. Inspringing en overkapping lokt hangjongeren uit, wat als onveilig en bedreigend wordt ervaren. Bij pinnen in een nis loopt men bovendien risico op sneldieven, die niet gemakkelijk vanaf de openbare weg worden gezien.

Aanbeveling: voorkom inspringingen/trek rooilijnen recht. Plaats pinautomaat niet in nis, maar in de rooilijn van de gevel en niet overhuifd.

- In de Steenstraat zit de coffeeshop 'Het Binnenhof'. Er hangt een zekere spanning in deze straat door de rondhangende, onduidelijk heen en weer lopende personen. De vele los geparkeerde fietsen en de vuilcontainers dragen hier in ongunstige zin aan bij. Het geheel maakt de straat voor de gemiddelde burger tot een bedreigende en erg onaantrekkelijke doorsteek.

Aanbeveling: Als vuilcontainers en fietsen straks verwijderd zijn zal dat het aanzien van de straat in elk geval ten goede komen. Toch adviseren we te overwegen om de coffeeshop naar een minder centrale locatie te verplaatsen, bijvoorbeeld op een plek, waar veel ruimte is en passanten niet direct langs de gevel hoeven te lopen. Panden aan het Rodetorenplein zouden hiertoe in aanmerking kunnen komen.

- Loopt men vanaf de Melkmarkt de Steenstraat verder in dan ligt aan de linkerzijde een vrij toegankelijke, overdekte ruimte: de parkeergarage 'Onder de bogen'. Vooral door jongeren die wiet hebben gehaald bij de coffeeshop, wordt deze plek regelmatig gebruikt om te blowen.

Aanbeveling: Plaats een speedgate² bij de entree van de garage en werk met aan pasjessysteem.

- Het VO voorziet in aanbindmogelijkheden voor fietsen op de kruising Melkmarkt/Steenstraat. Dit lijkt ons niet wenselijk. Zodra hier nietjes o.d. worden geplaatst lokt dat ook wildparkeren van fietsen uit.
Aanbeveling: DSP-groep adviseert de geplande fietsaanbindmogelijkheden op de kruising Melkmarkt/Steenstraat te laten vervallen. We bevelen daarentegen wel aan om fietsaanbindmogelijkheden te maken aan de koppen van de straten die op de Grote Markt uitkomen. Met name de kruising Lutkekestraat/Voorstraat/Grote Markt biedt goede mogelijkheden (zie boven).
- De keuze voor het plaatsen van de entree van de fietsenkelder in de Melkmarktstraat is minder gunstig. Positief is dat de straat aan de zijde van de Melkmarkt wordt verbreed. De vernauwing die daardoor ontstaat als men vanaf de Melkmarkt richting Voorstraat gaat, roept echter onveiligheidsgevoelens op. Omdat de entree bovendien terug ligt in de gevel (hier is een inspringing gemaakt) wordt dit gevoel versterkt. Men kan immers niet zien wie of wat zich in de inspringing bevindt. Positief is dat daar ook de entrees van winkels en Grand Café zijn gedacht, omdat dat een bundeling van gebruikers levendigheid en sociale veiligheid ten goede komt. Het ontwerp geeft daar op dit moment echter nog geen zekerheid over. Tijdens de workshop is de optie besproken om de entree aan de zijde van de Melkmarkt te leggen. Volgens de projectontwikkelaar is dit om financiële redenen niet haalbaar. Door de gemeente wordt aangegeven dat dit vanuit Welstand niet is toegestaan.
Aanbeveling: Onderzoek de mogelijkheid om de gevel van de Melkmarktstraat recht te trekken.

Noot 2 Een speedgate is een harmonicavormig raster-hekwerk dat vrij snel na het doorlaten van auto's weer dichtgaat, waardoor het onmogelijk is voor onbevoegden om (lopend) mee te liften.

Houd vast aan de keuze om de entrees van winkels en Grand Café ook in de straat te plaatsen.

- De entree van de woningen van de Bankenlocatie ligt aan de Voorstraat, op een punt waar ('s avonds en 's nachts) veel overlast is. Dit is zeer onplezierig voor de bewoners.

Aanbeveling: verplaats de entree van de woningen naar de passage, waarmee ook meer sociale controle op dit gebied ontstaat, of naar de zijde van de Melkmarkt, waar meer sociale ogen zijn.

- Naast de entree van de woningen heeft de Bankenlocatie aan de zijde van de Voorstraat een groot stuk blinde gevel, met onder andere toegangen tot bergingen. Een blinde gevel vormt op deze locatie een risicofactor.

Aanbeveling: Overweeg de mogelijkheid ook aan deze zijde meer openheid te creëren, bijvoorbeeld door de knik recht te trekken en af te bouwen met glazen bouwstenen en hierachter licht te maken. Dat suggereert een levendigheid, die bijdraagt aan attractiviteit. Goede voorbeelden van een dergelijke oplossing komen bijvoorbeeld uit Utrecht CS, waar de noordzijde van het station een corridor kent met verschillende kleuren licht achter glazen bouwstenen.

- Tijdens de workshop kwam ter sprake dat het aanbevelingswaardig is om de plaszuilen die nu in de Voorstraat staan te vervangen door een geïntegreerde vorm in de gevel.

Aanbeveling: Dit is zeker de moeite waard om verder te onderzoeken, we bevelen echter aan een dergelijke voorziening niet naast de woning-entrees aan de Voorstraat te situeren.

- Aan de zijde van de Voorstraat ontstaat een onduidelijke situatie bij de ingang van de Melkmarktstraat, doordat men aan twee zijden van de op de hoek geplaatste kolom van de Bankenlocatie de straat in kan. De kolom onderbreekt de zichtlijn, wat onveiligheidsgevoelens kan oproepen; men kan immers niet zien wat of wie zich achter de kolom bevindt.

Aanbeveling: Als, zoals de projectontwikkelaar aangaf, het niet mogelijk is de dubbele entree hier te voorkomen, zorg dan voor een vormgeving die zo weinig mogelijk inbreuk doet op zichtlijnen en zorg voor goede verlichting in de avond en nacht.

- De passage biedt gelegenheid als hangplek. Men staat er droog en er is een zitaanleiding.

Aanbeveling: Sluit de passage 's avonds af en vermijdt niet functionele 'opleukingen' in de vormgeving.

- Bij de detailtekeningen zitten uitwerkingen van trottoirbanden met een helling. Die kunnen gevaarlijk zijn voor ouderen en/of slechtzienden.

Aanbeveling: Maak een microreliëf in de schuinlopende hardstenen trottoirband (door bijvoorbeeld te boucharderen).

2.3 Advies algemeen

Verlichting:

Zorg voor gelijkmatigheid in verlichting en voor een goede kleur licht: wit (SON) licht (geen oranjegeel ivm gelaatsherkenning; oranjegeel voor auto-verkeer is hier niet van belang); stem voor de gelijkmatigheid goed af op overgangsgebieden waar het plangebied op de omgeving aansluit.

Beheer:

Plaats voldoende afvalbakken langs logische looplijnen. Op de Grote Markt en zeker ook bij de bankjes op Melkmarkt en Rodetorenplein.

Bebording:

Het gebied wordt gekenmerkt door een veelheid aan ge- en verbodsborden. Dit geeft een onoverzichtelijk beeld en leidt tot verwarring en irritatie. Beperk dit door zo veel mogelijk oplossingen in de inrichting van de openbare ruimte te vinden m.n. door duidelijke zonering. Als borden nodig zijn, cluster deze dan zo veel mogelijk. Overigens is te verwachten dat het aantal borden zal afnemen als het gebied voetgangerszone wordt.

Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan:

In het gebied Voorstraat, hoek Luttekesteeg en Grote Markt, en aan de Jufferenwal bij het Maagjesbolwerk bestaat veel overlast door de disco's en andere uitgaansgelegenheden: geluidsoverlast, soms vechtpartijen, wildplassen, blowen & dealen etc. Dergelijke problematiek hoort bij een binnenstadsgebied. Fysieke maatregelen zijn hier niet op zijn plaats. Wat wel zinvol is, is om de sluitingstijden van de verschillende uitgaansgebieden in de stad goed op elkaar af te stemmen, zodat op het onderhavige plangebied geen overmatige druk ontstaat, door verplaatsing van feestgangers en ruziezoekers (bijvoorbeeld van de Gasthuisplein). Omdat het huidige beleid bepaalt dat de drooghoreca in het plangebied tot 05.00 uur open mag blijven, is er ook alle reden hierheen te trekken. De politie constateert dat het geweld tussen 03.00 uur en 05.00 uur de laatset tijd is toegenomen. De Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVVU) kan behulpzaam zijn bij het inzetten van goed uitgaansbeleid. (Zie onder andere www.dsp-groep.nl en www.hetccv.nl/sectorgerichtaangepak.)

Keurmerk Veilig Ondernemen:

Ook de geconstateerde winkeldiefstal op de Melkmarkt en zakkenrollerij en tasjesroof in het gehele plangebied kan niet worden aangepakt met fysieke maatregelen. Gemeente en winkeliers zijn in overleg om winkeldiefstal terug te brengen. De politie heeft het initiatief genomen om de aangifte van incidenten te vergemakkelijken. Om de activiteiten breder te trekken kan worden overwogen om het Keurmerk Veilig Ondernemen, winkelgebieden (KVO) in te zetten. Het keurmerk geeft veel handvaten voor samenwerking en het treffen van maatregelen. (Zie onder andere www.dsp-groep.nl en www.hetccv.nl/sectorgerichtaangepak)

Bereikbaarheid tijdens de bouw van de Bankenlocatie:

De brandweer adviseert om tijdens de bouw van de Bankenlocatie voor een goede bereikbaarheid zorg te blijven dragen. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door de Melkmarkt zo veel mogelijk vrij te houden en de bouwopstellingen e.d. aan de zijde van de Voorstraat te plaatsen. Daar komt dan een versmalde doorgang. De brandweer moet daar dan van twee kanten kunnen aanrijden.

3 Quicksan en VER

Vanwege de verschuiving van de oorspronkelijk bedoelde toepassing van de VER naar een risicoanalyse middels een quickscan, is in het traject weinig ruimte geweest om de mogelijkheden en beperkingen van een VER te toetsen aan de praktijk. Omdat het project toch een leerdoel heeft meegekregen willen we tot slot enkele opmerkingen plaatsen over de mogelijke toegevoegde waarde die het toepassen van de VER in het onderhavige herinrichtingsproject had kunnen hebben. De opmerkingen zijn niet uitputtend, maar geven een indicatie van mogelijkheden en beperkingen van de VER. De quickscan, zoals deze nu is uitgevoerd, is te zien als module 2 van de VER, aangevuld met enkele onderdelen van de modules 3 en 4.

De eerste module van de VER is onder andere bedoeld om gemeenschappelijke veiligheidsdoelen voor een project/ontwikkelingsplan te formuleren, door alle betrokken partijen gezamenlijk. Als deze zijn vastgelegd kunnen de resultaten van de volgende stappen hieraan worden getoetst en kan heldere besluitvorming plaatsvinden. In de startfase worden ook afspraken gemaakt over het betrekken van de veiligheidsadviezen in het gehele planontwikkelingsproces. In het traject zoals dat nu is doorlopen, is nergens aangegeven hoe met de resultaten van de quickscan zal worden omgegaan.

Dat in het huidige project geen sprake was van gemeenschappelijke veiligheidsdoelen kwam onder andere ter tafel tijdens de workshop. Terwijl partijen in dit project in alle redelijkheid met elkaar overleggen, loopt dit soms anders. Dat kan tot botsingen, weerstanden en enorme vertraging leiden, wat lopende de ontwikkelingen niet gewenst is. Men kan dat beter voor zijn.

De VER is bedoeld om in een vroeg stadium van planontwikkeling in te zetten. Op dat moment zijn nog veel alternatieven mogelijk. Dat betekent enerzijds meer mogelijkheden voor het oplossen van veiligheidsvraagstukken, anderzijds is de kans op weerstand en verzet bij voorstellen voor aanpassingen minder groot.

In het plangebied Grote Markt, Melkmarkt, Rodetorenplein bestond weinig ruimte meer voor alternatieven. Dat betekent dat er nog slechts beperkte mogelijkheden voor aanpassingen in het ontwerp waren en oplossingen vaker in de sfeer van organisatie en beheer (handhaving) gezocht moesten worden.

In Zwolle is het nog geen verplichting dat alle ontwikkelingsplannen vóór uitvoering door de brandweer worden getoetst. Momenteel is de samenwerking tussen gemeente en brandweer goed en de brandweer is dan ook vroegtijdig voor overleg betrokken bij de planvorming. Dat is echter te danken aan de persoonlijke inzet van individuele medewerkers. Dat de samenwerking afhankelijk is van personen is een risicofactor. Door een VER in te zetten verplicht men zich alle belanghebbenden en betrokkenen uit te nodigen voor breed overleg, ongeacht persoonlijke contacten. Overleg vindt dan ook niet meer bilateraal plaats, maar gemeenschappelijk. Zodat iedereen steeds over dezelfde informatie beschikt.

Het plangebied Grote Markt, Melkmarkt, Rodetorenplein is vrij krap bemeten om de mogelijkheden van de VER volledig tot zijn recht te laten komen. Door de nauwe kaders zijn oplossingsvarianten met een gebiedsoverstijgend effect nauwelijks mogelijk. Enkele voorbeelden:

- Bij de overwegingen om de fietsbrug(gen) te realiseren bijvoorbeeld zouden de gebieden aan de overzijde van het water eigenlijk betrokken moeten worden.
- Alternatieve mogelijkheden voor rijroutes van bevoorradend- en busverkeer konden binnen het huidige plangebied niet worden onderzocht.
- De effecten van het VO en de veiligheidsmaatregelen voor het gebied rond de Grote Markt (Roggeveenstraat, Diezerstraat, Oude Vischmarkt, Ademhalingssteeg, Luttekestraat) konden niet worden onderzocht. Het risico hiervan is bijvoorbeeld dat verplaatsingseffecten niet in beeld komen.

De VER is bij uitstek een instrument waarbij allerlei veiligheidsrisico's in samenhang worden onderzocht en in een in elkaar grijpende aanpak worden beperkt.

In een VER worden bij voorkeur zo veel mogelijk veiligheidsgegevens uit de huidige situatie betrokken. Men wil immers in de nieuwe plannen tot een minstens gelijk, maar liefst hoger veiligheidsniveau komen. Dat betekent een 0-meting aan het begin van het traject. Deze wordt deels ingevuld door interviews en schouw, deels door informatie van bewoners/gebruikers en politie. Schouwen en interviewen is in het huidige traject meegenomen. Voor het bevragen van bewoners/gebruikers en voor het analyseren van criminaliteitscijfers uit het BPS was de tijd echter te krap. De uitgangssituatie is daardoor maar gedeeltelijk bekend. Dat bemoeilijkt monitoren.

Bijlagen

Bijlage 1 Toelichting criteria sociale veiligheid

Criteria voor sociale veiligheid

Sociale veiligheid is een zo veilig mogelijk gebruik van de openbare ruimte, zonder angst voor of aantasting van de persoonlijke integriteit. Sociale veiligheid staat voor zowel het zich veilig voelen (een subjectieve component) als voor zo min mogelijk criminaliteit (een objectieve component). De objectieve component betreft feitelijke, strafbare criminaliteit zoals inbraak, diefstal, tasjesroof, zakkenrollerij, vandalisme en geweld. Overlast vormt een aparte component die directe invloed op de sociale veiligheid heeft, maar enigszins tussen subjectief en objectief 'in hangt'.

Of een situatie sociaal veilig is, kan door allerlei factoren worden bepaald. DSP-groep hanteert vier criteria die deze factoren samenvatten:

- zichtbaarheid
- toegankelijkheid
- attractiviteit
- zonering/markering

Zichtbaarheid betekent dat gebruikers van een gebied de omgeving moeten kunnen overzien en het gevoel hebben dat andere aanwezigen hen kunnen zien. In een hoogstedelijk gebied kan het vanwege de aanwezige functies 18 uur per dag druk en gezellig zijn, maar, zeker in monofunctionele gebieden, is de kans groot dat het er op bepaalde tijden uitgestorven is. In een gebied waar woningen met commerciële functies gecombineerd worden, bevinden woningen zich vaak op hoge verdiepingen, waardoor het directe zicht op de straat beperkt is. Maar de aanwezigheid van woningen zorgt er tenminste wel voor dat bewoners door de openbare ruimte van en naar hun gezamenlijke entree lopen.

Bij *toegankelijkheid* is een duidelijke routing met goede oriëntatiemogelijkheden belangrijk voor een positieve beleving. Het gebied moet voor zijn gebruikers goed toegankelijk zijn, maar indien nodig wordt de toegankelijkheid beperkt. Tevens is goede bereikbaarheid voor politie en andere hulpdiensten van belang. Specifiek voor nieuwbouw in binnenstedelijke gebieden valt wat toegankelijkheid betreft op dat er veel lobbies en andere semi-openbare of semi-private ruimten zijn. Het uit elkaar houden van groepen die wel of geen toegang tot ruimten hebben, wordt hierdoor gecompliceerder (onder andere van betekenis voor de Bankenlocatie en de nieuwbouw op het Rodetorenplein).

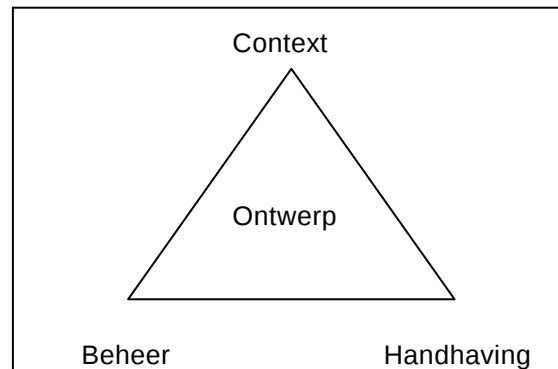
Attractiviteit draait om schoon, heel, plezierige materialen en kleuren en prettige verlichting. Dergelijke kenmerken dragen bij aan een veilig gevoel van de gebruikers. In een hoogstedelijk gebied als de binnenstad van Zwolle is daarnaast de factor 'menselijke maat' van belang. Dit is speciaal van toepassing op het 'lege' Rodetorenplein. Door grotere bouwvolumes komen ook windhinder en bezonning om de hoek kijken: een plein met levendige functies er omheen zal niet werken als het verblijfsklimaat er onprettig is.

Zonering/markering tenslotte betekent dat zowel voor bezoekers als voor beheerders duidelijk dient te zijn welke status een gebied heeft (privé, semi-privé, semi-openbaar of openbaar) en wie voor het beheer verantwoordelijk is. Dit hangt gedeeltelijk samen met toegankelijkheid.

De vele semi-openbare en semi-publieke ruimten die in een hoogstedelijk gebied voorkomen, kunnen onduidelijkheid in beheer en gebruik opleveren, evenals ongewenste toegankelijkheid.

Deze vier criteria zijn leidraad voor de analyse en de aanbevelingen.

Daarnaast houden we rekening met de reeks *context-ontwerp-beheer-handhaving*. Deze vier aspecten zijn sterk met elkaar verbonden.

Bij de beoordeling van de effecten die het ontwerp zal hebben op sociale veiligheid, dient de context van het plangebied betrokken te worden.

Allereerst om te voorkomen dat effectverplaatsingen aan de aandacht ontsnappen. Daarnaast heeft het weinig zin om alleen naar het plangebied zelf te kijken zonder de effecten mee te nemen die de omgeving kan hebben op het plangebied.

De afstemming tussen ontwerp en beheer is een ander belangrijk aandachtspunt, omdat nog te vaak omgevingen ontworpen worden die een zeer hoog beheerniveau nodig hebben, terwijl dat niet gerealiseerd kan worden. Het is dan niet mogelijk het beoogde kwaliteitsniveau vast te houden.

Hetzelfde geldt voor de link tussen ontwerp en handhaving: elementen die in de ontwerpfase worden bedacht en die later intensieve handhaving (door politie of andere toezichthouders) nodig zullen hebben, mogen alleen gerealiseerd worden wanneer die handhaving daadwerkelijk geleverd kan worden.

Bijlage 2 Deelnemers schouw en workshop

Aan de schouw namen deel:

Politie: Popko Schuitema, VOS team
Gemeente: Bert Kleen, beleidsmedewerker Openbare Orde en Veiligheid
Froukje Idsardi, wijkmanager Binnenstad
Jaap Schepers, wijkbeheerder Binnenstad
Dirk Roze, sectiehoofd milieuhandhaving en markten en haven
DSP-groep: Carolien van den Handel
Tobias Woldendorp

Aan de workshop namen deel:

Ambulante handel:	A. W. Esselink
Koninklijke Horeca NL:	K. Schreuders
Politie:	Popko Schuitema, VOS team
Brandweer:	Barry van Moll, hoofd Preparatie
projectontwikkelaar DLH:	Bram Jonker
gemeente:	Bert Kleen, beleidsmedewerker OOV Andreas van Rooijen, projectleider Froukje Idsardi, wijkmanager binnenstad Jaap Schepers, wijkbeheerder binnenstad Dirk Roze, sectiehoofd milieuhandhaving en markten en haven
DSP-groep:	Carolien van den Handel Tobias Woldendorp

Interview:

In een apart gesprek tussen Barry van Moll, Bert Kleen en Carolien van den Handel is de reactie van de brandweer op het VO besproken.

Bijlage 3 Bestudeerde documenten

Ontwikkelingsprogramma Binnenstad 2015, gemeente Zwolle, augustus 2004

Plan van Aanpak herinrichting Grote Markt, Melkmarkt en Rodetorenplein, versie 03, gemeente Zwolle, september 2004

Programma van Eisen voor Grote Markt, Melkmarkt en Rodetorenplein, versie 30, gemeente Zwolle, november 2004

Collegevoorstel Voorlopig Ontwerp Grote Markt, Melkmarkt, Rodertorenplein, gemeente Zwolle, 1 maart 2005

Voorlopig Ontwerp Grote Markt, Melkmarkt, Rodetorenplein, diverse onderdelen, gemeente Zwolle, 21 maart 2005 (inclusief enkele detailtekeningen bestrating)

Toelichting op Voorlopig Ontwerp Grote Markt, Melkmarkt en Rodetorenplein, gemeente Zwolle, maart 2005

Presentatie 'Herinrichting Grote Markt, Melkmarkt, Rodetorenplein, gemeente Zwolle

Inspiraaknota Voorlopig Ontwerp Grote Markt, Melkmarkt en Rodetorenplein, gemeente Zwolle, mei 2005

Definitief Ontwerp Bakenlocatie, DLH projectontwikkeling

Plantoelichting Bankenlocatie Melkmarkt Zwolle, Soeters Van Eldonk Ponec architecten, 8 september 2004

Concept Stedenbouwkundig Programma van Eisen Oostwand Rodetorenplein, gemeente Zwolle, 1 mei 2005

Nota Evenementenbeleid, gemeente Zwolle, februari 2005

Advies over gebruik natuursteen bestrating Grote Markt Zwolle, gemeente Zwolle

Bijlage 4 Sociale Veiligheidsparagraaf Grote Markt

Vooraf

DSP-groep gaat in het voorjaar van 2005 een quick scan maken van een aantal pleinen en hun omgeving in de Zwolse binnenstad en de nieuwe plannen daarvoor. Het zwaartepunt van de opgave ligt bij de Melkmarkt en het Rode Torenplein (half mei-half juni). De Grote Markt wordt, gezien het late stadium waarin het plan verkeert, naar voren gehaald. Daar worden op dit moment VO-tekeningen omgezet in DO prenten. Op grond van de bevindingen is een korte *notitie* opgesteld met daarin de analyseresultaten en een advies voor eventuele aanpassingen of maatregelen voor zover die in deze planfase voor de Grote Markt nog mogelijk zijn. Beheersaspecten spelen hierbij een belangrijke rol. Deze notitie zal voorafgaande aan de overige bevindingen aan de opdrachtgever worden toegestuurd (week 18).

De criteria

Vanuit sociale veiligheid en criminaliteitspreventie zijn vier toetsingscriteria onderscheiden: attractiviteit, toegankelijkheid, markering, zichtbaarheid. Voor deze snelle scan heeft DSP-groep gekozen deze criteria te volgen, met de kanttekening dat de aspecten van beheer veelal onder het criterium attractiviteit vallen. Verkeersveiligheid en bereikbaarheid van nood- en hulpdiensten vallen onder het criterium toegankelijkheid.

Attractiviteit

De Grote markt bestaat voor een substantieel deel uit natuursteen. De gemeente Zwolle heeft onderzoek laten doen naar het optimale gebruik van dit materiaal en Natuursteen Inter Advies heeft hier een notitie over geschreven. Uiteindelijk is er gekozen voor een gezaagde afgeplatte steen met een harde voeg. De natuursteen (kassei) heeft een genuanceerd uiterlijk. Dit komt voort uit het gegeven dat er voor ca. 70% rode materie in de steen zit en de kassei slechts voor een klein deel bestaat uit donkere tinten. Daarmee is een goede keuze gemaakt. Een harde voeg is eenvoudig schoon te maken en slijt niet snel uit (minder kans op misstappen). Ook een afgezaagde top draagt bij aan goede begaanbaarheid (negatieve referentie: De Dam in Amsterdam. De kasseien zijn er ongelijkmatig (lees; niet afgezaagd) en het fietst vreselijk...je hebt alle aandacht bij het sturen nodig, waarmee je de context wel eens uit het oog verliest, hetgeen de verkeersveiligheid niet ten goede komt.

De kleurstelling tenslotte is voldoende licht om een goede reflectie te kunnen waarborgen (meer zwart had er toe kunnen leiden dat er meer licht nodig zou zijn geweest, wat op gespannen voet met duurzaamheid van energiegebruik gestaan zou kunnen hebben).

In de gekleurde versie van het VO oogt de Grote Markt sober en rustig. De rode gebakken klinkers die de overgang vormen naar de aanpalende straten hebben een rustig keperverband. De natuursteen is getekend in een de grove korrel. In werkelijkheid worden er kasseien van een veel kleinere korrel gebruikt. In de nadere detaillering van de straatverbanden worden deze kleine kasseien in een groot aantal bestratingrichtingen gelegd. Dat levert een bont spectrum op. Dit brengt het risico met zich mee dat bij schade (twee keer in de week een markt met kramen) of herstratingen er aansluitingsproblemen komen en dat erosie optreedt: het straten van dit soort verbanden en het vullen van voegen is vakwerk.

Aanbeveling:

Maak minder verdraaiingen van richtingen. Het komt de helderheid van het plein ten goede en zeer zeker ook de beheerbaarheid voor de langere termijn.

Een belangrijk aspect bij het voorkomen van erosievandalisme is dat de openbare ruimte, wanneer die eenmaal goed aangelegd is, ook als zodanig beheerd blijft. Het gebeurt nog maar al te vaak dat een nieuwe openbare ruimte prachtig gevleid is en dat dienstverlenende bedrijven als de KPN of NUON een dag later bedenken dat ze een huisaansluiting toch niet goed aangesloten hebben en hup...open gaat het, stenen worden gebroken en voor andere stenen vervuld, waarmee de uitstraling in het begin al wordt gefrustreerd.

Aanbeveling:

Laat diensten, die in de openbare ruimte aan het werk gaan, een flinke borg/sleutelgeld betalen wanneer ze aan de slag gaan. Dat geld komt pas terug als de openbare ruimte er weer precies zo uit ziet als voor de ingreep. Dit is nou precies waar het mis ging bij De Kern Gezond (het binnenstadsproject in Den Haag in de vroege jaren negentig).

Bij een goed te doorkruisen pleinruimte is het van belang van meet af aan een goed concept voor het plaatsen van afvalbakken te hebben. In het VO staat dat de bakken wandstandig geplaatst zullen worden en dat dit bij het DO afgestemd zal worden op cameratoezicht.

Aanbeveling:

Afvalbakken horen in de looplijnen te staan van routes. Bij een plein is dat lastiger, maar voorkomen moet worden dat de afvalbakken alleen uit looproutes komen te staan/hangen. Dat is voor de gemiddelde wandelaar 'te ver' om langs te lopen. Afval wordt dan snel op straat gegooid of in een spannende goot (de waterlijn aan de Melkmarkt) geworpen.

Een referentie van hoe het niet moet is de Kerkbrink Hilversum. Daar hebben de ontwerpers de ruimte vrij willen houden van straatmeubilair (dus ook afvalbakken) waardoor de wandelaar de afval in de vijverpartij waar de looplijnen samenkomen mikt.

Cluster afvalbakken langs looplijnen (mogelijk samen met banken of verkeersborden).

Door het toestaan van fietsers en de noodzaak van laden en lossen is de kans groot dat er toch verkeersborden komen te staan.

Aanbeveling:

Bundel deze dan en liefst op cruciale kruismomenten waar ook afvalbakken komen te staan.

Toegankelijkheid

Hoe voorkom je dat er in een autoluw, fietsvriendelijk gebied met winkels, warenmarkt en horeca overal (waar dat niet wenselijk is) fietsen geparkeerd worden: mensen willen toch tot aan de winkel deur komen. Mede daardoor is de nieuwe (gratis) fietsenkelder bij het Rodetorenplein bijna altijd vrijwel leeg. Uitgangspunt bij de grote Markt is geen fietsklemmen neer te zetten op de Grote Markt zelf. Wel komen er 50 (x2) fietsenklemmen op de Melkmarkt. *Optioneel is dat op de koppen van de invalswegen naar de Grote Markt buiten de belangrijkste zichtlijnen kleine clusters van fietsaanbindmogelijkheden ('nietjes') geplaatst worden (Diezerstraat, Oude Vismarkt, Korte Ademhalingssteeg, Luttikestraat). Een goede referentie hiervoor is de wijze waarop dit is opgelost bij de binnenstad van Zutphen (OKRA landschapsarchitecten).*

Een tweede optie is om de slecht gebruikte gratis fietsparkeergarage aan het Maagjesbolwerk/Rodetorenplein beter onder de aandacht te brengen van het winkelend publiek. Navraag heeft opgeleverd op dat als er uiteindelijk genoeg fietsaanbindgelegenheid wordt aangeboden er een periode flink wordt gehandhaafd. Dat dient samen te gaan met een communicatietraject om te duiden dat gratis stalling een uitstekende optie is voor het los stallen op de Melkmarkt. Mogelijk nog versterkt met een optie om aantrekkelijke ambulante handel aan de zijde van het Maagjesbolwerk te ontwikkelen (opdat winkelend bezoek eerder geneigd is hier hun fiets te stallen).

Verzinkbare palen (pollers) zijn her en der in de binnenstad al ingezet om de autoluwheid te bewaken. Bij onze Quick scan voor de Melkmarkt en Rodetorenplein zullen we op dit onderdeel in een samenhangend advies op terugkomen (ook in relatie met de verkeersafwikkeling/bussen op de Buitenkant).

Op de Grote Markt en Melkmarkt zal worden gewerkt met venstertijden voor het laden en lossen.

Aanbeveling:

Vooraf in de eerste maanden na oplevering zal er flink aandacht moeten zijn voor de handhaving, daar anders leveranciers hun waar over de dag verspreid zullen blijven aanbieden en van een autoluwe binnenstad minder plezier wordt beleefd.

Een bijzonder aspect van toegankelijkheid is de wijze waarop slechtzienden en blinden gebruik kunnen maken van de lijnafwatering. Zij gebruiken de stalen goten vaak als leidraad en dat gaat goed als er geen obstakels op de lijn gepland worden.

Aanbeveling:

Stem met de Stichting Gehandicapten Overleg (of vergelijkbaar gremium) af hoe de route idealiter is en stem dit vervolgens ook af met de afdeling Vergunningen (terrassenbeleid). Als een afwatering tevens blindegeleidestrook kan zijn en de binnenkant van de goot is de grens van de terrassen sla je twee vliegen in één klap.

Markering

Voor de warenmarkt zijn twee alternatieven getekend.

Opvallend is dat beide alternatieven voor de locatie ter hoogte van de horeca (De Harmonie) op de hoek met de Lutlikestraat een verdubbeling tonen met het terrassenbeleid. De gekozen opstelling is beter dan de alternatieve opstelling van de warenmarkt.

Aanbeveling:

Vanuit de optiek van levendigheid valt er veel te zeggen voor een terras grenzend aan een warenmarkt. Door de locatie van het kunstwerk vrij te geven (zie aanbeveling onder zichtbaarheid) en de warenmarkt op te schuiven naar het oosten is er ook op marktdagen in de zomer ruimte voor een terras. Daarmee is het mijn en dijn goed geregeld en vallen er geen gaten op een plein waar fietsen illegaal gestald zullen worden.

Zichtbaarheid

Er komen twee keer per week kramen en de zichtbaarheid op Lutlikestraat en Diezerstraat moet open blijven en er moet open ruimte blijven voor de Diezerstraat. Tegelijkertijd is er ruimte voor een kunstwerk. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat een en ander op gespannen voet met elkaar komt te staan. Voor deze locatie is het ruimtelijke programma belangrijk; omdat er ook nog gefietst wordt en laden en lossen moet plaatsvinden wil je eigenlijk een ruimte waar altijd veel mogelijk is.

Aanbeveling:

Kijk nog eens kritisch naar het ontwerpuitgangspunt waarin de plek ruimte biedt voor een kunstwerk. Misschien is het veel logischer om een minder ruimtelijke ruimte hiervoor te bestemmen.

Als je toch een kunstwerk wilt zul je nu daar duidelijke programmapunten voor moeten aanreiken. M.i. is een integraal in het plan opgenomen werk, dat minder pregnant ruimtelijk aanwezig is, meer op zijn plek. Laat de keuze onderdeel zijn van een Masterplan Kunst Openbare Ruimte (KOR) voor de nieuwe pleinen in de Zwolse binnenstad.

Prima dat de verlichting zweeft (Melkmarkt). De Melkmarkt leent zich daar door een niet al te breed profiel prima toe. Bij de grote Markt wordt om begrijpelijke redenen van de hangende constructie afgeweken: de overspanning wordt bij een plein al snel te groot. Daarom zal hier overgestapt worden op staande lichtmasten.

Aanbeveling:

Door een verandering van verlichting op het snijvlak van Melkmarkt en Grote Markt is het belangrijk de gelijkmatigheid van de verlichting goed af te stemmen.

Behalve de mate van verlichting is de lichtkleur ook van belang. In het verleden werd te vaak nog oranje(natrium) verlichting gebruikt omdat dit licht voor autoverkeer altijd wordt gebruikt. Voor langzaamverkeer dat meelift met dit licht is het nadelig, daar natriumlicht geen goede gelaatsherkenning oplevert binnen een afstand van 4.00 meter, hetgeen voor sociale veiligheid belangrijk is. Op het moment dat de pleinen autoluw worden is de noodzaak om op autoverkeer toegesneden licht te gebruiken verdwenen.

Aanbeveling:

Stap over op wit (SON) licht. Dit geeft een betere gezichtsherkenning en oogt vriendelijker. Referentie: in Amsterdam is NUON/Dynamicon van plan om over te stappen op wit licht. Ook bij de romantische armaturen met geeloranje licht.

Bijlage 5 Visualisaties analyse en aanbevelingen

